

TANKER

Betania: Masteroppgave i arkitektur

Tanker

Betania: Masteroppgave i arkitektur 2018

Andrea Reinlund Hansen, 02.10.93

Marta Elísabet Ingólfssdóttir, 25.02.90

Veileder:

Eileen Garmann Johnsen

Om teori

Prosjektet vårt har ført til noen interessante samtaler om hva en kirke er. Hvordan kirke kan være kultur, et stille-sted for å samle tanker, et hellig hus, rom for tilbedelse, og et hjem. Vi har prøvd å definere prosjektet med ordene menighetsbygg, Gudshus, bedehus, forsamlingshus og kirke, for å forklare hva vi har studert dette semesteret, og hva Betania betegnes som. Alle disse definisjonene handler om det samme, å peke oppover. Hvordan kan et bygg og dets utforming, uavhengig av om det heter kirke eller bedehus, understøtte det?

"Kirkens innhold, dens budskap, er alltid det samme. Budskapet skal lyde i alle tider. Vår oppgave er å bringe budskapet slik at det kan mottas av menneskene i dag. Derfor må det bringes i vår tids form. Kirkens ytre form må gjennomgå en stadig reformasjon, både liturgisk og arkitektonisk. Vi må synges vår tids lovsang." (Hjertholm, 1962)

I starten tenkte vi det måtte tydeliggjøres at prosjektet ikke er en tradisjonell kirke, med høykirkelig liturgi og ritualer. At bygget måtte kalles noe annet enn kirke for at det skulle forstås riktig. At det kom til å bli noe helt annet enn et tradisjonelt kirkebygg, med dets rom og utsmykning.

I tilsvarende gudshus som det vi utformer er estetikk og skjønnhet begreper som ikke blir brukt mye. Det er tydelig at funksjonalitet har vært det viktigste for utformingen i slike bygg. Vi ønsket å ta opp diskusjonen om estetikk, og se på bakgrunnen til at bedehus og andre lavkirkelige Gudshus har en slik holdning til temaet.

Kristne sakrale rom

Kirkens betydning

Kirkebygninger påvirker tilbedelse, da deres utforming legger til rette for noen aktiviteter og kan hemme andre. Kirkens oppgave er å rette de troendes oppmerksomhet på det guddommelige, og formidle relasjonen mellom individet og Gud (Kilde, 2008, s 3). Betania har en visjon om å være en tjenende, tilbedende og utrustende kirke. (NLM Betania Trondheim, 2011). En hjelp til å leve nær Gud. Hvordan kan et bygg legge til rette for dette?

Kirken, og kroppen, er i Bibelen ofte et uttrykk for "de troende". En verdensomspennende enhet av alle som følger Jesus Kristus. Relasjonen til Gud og til andre mennesker er kristenlivets kjerne. Det er dette et kirkebygg skal huse, et fellesskap mellom mennesker og Gud.

Gud, Han som skapte verden og alt som er i den, Han som er Herre over himmel og jord, Han bor ikke i templer reist av menneskehender. Apg. 17.24

"Gud trenger ikke kirkehus for å overleve. Grenseløs i tid og rom og makt - lar han seg møte av mennesker alltid og overalt. Men Vi trenger helligdommen for å overleve -for at gudsbildet i oss skal overleve. Vi trenger hus som kan samle oss og våre. Samle sinn og tanker." Sagt av biskop Per Lønning (Dahle, 2008, s 22).

Hva er det vi trenger for å kunne rette blikket på Gud? Tid. Ro. Fokus. Stillhet. Kjærlighet. Fellesskap. Natur. Mennesker. Dette kan kirken være med å tilby..

Men vi skal være tro mot sannheten i kjærlighet, og i ett og alt vokse opp til ham som er hodet, Kristus. Ut fra ham blir hele kroppen sammenføyd og holdt sammen av hvert bånd og ledd, alt etter den oppgave hver enkelt har fått tilmålt, så kroppen vokser og bygges opp i kjærlighet. Ef. 4.15-16

Veksten i kristenlivet, og hvordan kirken kan bidra til dette, er utrolig viktig. Kirkebygget skal legge til rette for mange typer aktivitet, fellesskap og åndelighet.

I det nye testamentet kan vi lese at Jesus gav disiplene en befaling om å fortelle alle mennesker om Hans frelse. Misjonsbefalingen: *"Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn 20 og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.»* (Matt. 28.19-20)

I tillegg til fellesskapet som allerede er i menigheten burde ethvert kirkebygg også invitere inn de som står utenfor. Et misjonerende og åpent bygg, som kan underbygge misjonsbefalingen. *"Det gode kirkerom har plass til alle og tar hensyn til alle, også dem som ikke kjenner kodene og den lokale praksis på stedet."* (Dahle, 2008, s 25)

Praksisen av de tidligste kristne gudstjenester

Fra Apostlenes gjerninger og Paulus' brev i Det nye testamentet ser vi at de første kristne møtene ble feiret i private hjem. Middelhavsområdet og det romerske riket hadde en rik tilbedelses-kultur som lagde et bakteppe for de kristne gudstjenestene. Det ble holdt møter i politiske bygninger og templer, men også i hjem. I denne kulturelle og religiøse konteksten startet Jesus og hans etterfølgere å spre ordet hans, og i denne konteksten fortsatte de å dele budskapet etter hans død og oppstandelse (Kilde, 2008, s 16).

Bibelen gir en forståelse av de aller første møtene, da Jesus talte på offentlige plasser, i synagogene, og ikke minst hjemme hos folk. Han var opptatt av å dele livet og kjærligheten med alle rundt seg. Selv om Jesus gikk rundt og delte Guds ord dannet han ingen organiserte kirker før han ble korsfestet. Kirkene oppstod etter Kristus, og er menneskeformet.

De første kristne hadde samlinger i hjemmene til velstående mennesker. Dette har sin bakgrunn i kulturen på denne tiden, men også på grunn av forfølgelsen i de første århundrene etter Kristus. Dette førte til at en måtte møtes i hemmelighet. Elementene i møtene var de samme som i dagens møter og gudstjenester: bønn, skriftlesing og lovsang. Etterhvert som forsamlingene vokste ble hjemmene for små, og de ble

transformerte for å huse en mer organisert gudstjeneste. De nye rommene som ble laget for dette formålet kalles domus ecclesiae. Transformeringen var ikke synlig i eksteriøret, som følge av forfølgelsen. I Roma på 200-tallet var det ca 25 huskirker med kvadratisk atrium -den gjennomgående strukturen.

Mellom år 200 og 600 dannes presteskap i flere forsamlinger, flere ritualer og liturgi, noe som viser seg i utformingen av tidlig reiste kirker i nordvestlige Syria (Olsen, 2013).

Type

Typologien Bedehus oppstod under vekkelse, her i Norge rundt 1850. Utgangspunktet for byggingen var ofte et praktisk behov (Aagedal, 2013) Det fungerte som bygdenes samlingshus til både religiøse og verdslige aktiviteter. Betydningen av ordet er "bønnens hus", og det kom ofte til uttrykk i at byggene var et supplement til kirkene, der en kunne møtes i mindre fellesskap til foreninger, bønne- og Bibeltimer.

Det er i denne konteksten vi kan plassere Betania. Et bedehus under organisasjonen NLM, brukt for kirkeaktivitet. Et moderne bedehus, bygd på dugnad.

Holdninger til det materielle, sanselige og stedlige gjennom tidene

Ytre og indre faktorer har påvirket utforming og utsmykning av kristne sakrale rom. Både økonomiske, kulturelle og politiske rammebetingelser har styrt utviklingen av kirkearkitekturen i de ulike tidsepokene (Dahle, 2008, s 21) Indre faktorer er liturgi og teologi. Gjennom hele historien har kirken hatt en ambivalens i forhold til det estetiske (Olsen, 2013). Jødernes billedforbud har delvis gått i arv, og slått ut som forbud mot all avbildning og utsmykning i noen epoker. Den estetiske skepsisen hadde også et annet opphav, nemlig i gresk filosofi, og klarest formulert av Platon (Murdoch, 1977). Han mente at kunsten forfører, og derfor må styres. Mange av kirkefedrene tenkte i lignende baner, at skjønnheten må tøyles, underordnes og gjøres til et tjenlig redskap for teologien (Hellemo 1999, s 25).

Det finnes også en mer positiv innstilling til kunst og estetikk i kristen tenkning, når en ser på den som et uttrykk for Guds skapervilje i menneskets kreativitet. Gud er all skjønnhets opphav, og skjønnheten utløser en lengsel i mennesket som bare Gud kan tilfredsstillende (Hellemo 1992, s 24; Hart 2004, s 19) En annen begrunnelse for visuell utsmykning introduserte Pave Gregor rundt 600 e. Kr. Den understøttet bruken av pedagogiske grunner, som en illustrerende billedbok for menigheten.

Under reformasjonen, i 1517, ble all visuell kunst forbudt innenfor noen retninger. Luther hadde likevel et mer nyansert syn på estetikken. Han så på sang og musikk som mer enn bare formidling av ord, men også som en avglans av Guds skjønnhet (Viladesau 1999, s 149) På 1900-tallet skjedde et skille mellom høykirkelige og lavkirkelige + frikirkelige retninger. De siste med en større skepsis for alt som kan ta bort fokuset på det vesentlige.

Selv om konteksten Betania står i ikke har bestemte retningslinjer for kunst og utsmykning, kan vi i mange av NLMs bygg se at estetikkk ikke er brukt som et bevisst virkemiddel, da det er ganske fraværende. Byggene deres er enkle, mye på grunn av økonomi og praktiske behov. Omgivelser blir ikke alltid fokusert på, da det materielle en gang skal forgå. *"Dere skal ikke samle skatter på jorden, hvor møll og mark ødelegger, og hvor tyver bryter inn og stjeler. Men dere skal samle skatter i himmelen, der verken møll eller mark ødelegger og tyver ikke bryter inn og stjeler. For der skatten din er, vil også hjertet ditt være."* (Matt 6, 19-21)

Det er likevel ikke slik at all skjønnhet og estetikkk er nedprioritert i denne sammenhengen. Musikk og lovprising i form av sang er et viktig virkemiddel i gudstjenestene, og noe som berører mange. Bilder og kunst blir også satt stor pris på i mange forsamlinger, da det kan vekke følelser til oppmuntring, takknemlighet og utfordring.

Våre tanker

Gjennom samtaler, lesing, prosjektering og besøk av andre kirker har vi gjort oss noen tanker rundt kristne sakrale rom og estetikk.

Vi blir mer berørte av omgivelsene rundt oss enn vi tenker. Det kan være rik utsmykning, eller rene linjer. Det kan være naturen, materialene, fargene og lyset. Vi tror at gode omgivelser kan minne oss om Gud, og virke som en synliggjøring av Gud i Kirken. Utformingen kan vise glimt av Guds skjønnhet gjennom det han har skapt, og den kreativitet han har gitt oss å skape med.

En trenger rolige, enkle rom for å kunne slippe stress og fokusere oppover. I slike omgivelser er det lettere å høre Guds stemme og få hvile.

"For hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem" Joh 14,23.

En kirke er et felleskap, og det trengs gode rom for samtaler, bønn og for å bygge relasjoner. I alt dette er det viktig med en enkelhet, slik at hovedfokuset står.

Tanker
Betania: Masteroppgave i arkitektur 2018

Andrea Reinlund Hansen
02.10.93
andrea.reinlund@gmail.com
+47 415 42 272

Marta Elísabet Ingólfssdóttir
25.02.90
marta.ingolfsdottir@gmail.com
+47 984 37 549

Veileder:
Eileen Garmann Johnsen

Kilder

Aagedal, O. (2013) Bedehusarkitektur og bedehuskultur, i Repstad P. og Tønnessen E.S (red) *Hellige Hus, Arkitektur og utsmykning i religiøst liv*. 1. utgave. Oslo: Cappelen Damm, s. 93 - 110.

Dahle, E. (2008) *Kirker i Norge, Bind 6: Modernismen, 1900- tallet*. Oslo: Arfo

Hart, D. B. (2004) *The Beauty of the infinity. The Aesthetics of Christian Truth*. Cambridge: Eerdmans Publishing Company

Helge Hjertholm (1962) *Beskrivelse av førstepremiekirken i Danmark*. Tilgjengelig fra: <https://helgehjertholm.no/publikasjoner/> (Hentet: 18. desember 2017)

Hellemo, G. (1999) *Guds billedbok. Virkelighetsforståelse i religiøse tekster og bilder*. Oslo: Pax Forlag

Kilde, J. H. (2008) *Sacred Power, Sacred Space*. New York: Oxford University Press

Murdoch, I. (1977) *The Fire and the Sun. Why Plato Banished the Artist*. Oxford: Oxford University Press

NLM Betania Trondheim (2011) *3.1 NLMs og Betanias visjon*. Tilgjengelig fra: <https://betania-trondheim.no/sider/om-betania/haandbok/3-visjon-verdier-og-mal/31-nlms-og-betanias-visjon/240/> (Hentet: 18. desember 2017)

Olsen, H. (2013) Teologi i stein, i Repstad P. og Tønnessen E.S (red) *Hellige Hus, Arkitektur og utsmykning i religiøst liv*. 1. utgave. Oslo: Cappelen Damm, s. 29 - 57.

Viladesau, R. (1999) *Theological Aesthetics*. Oxford: Oxford University Press

